

Is het een buizerd? Nee, het is een kraai

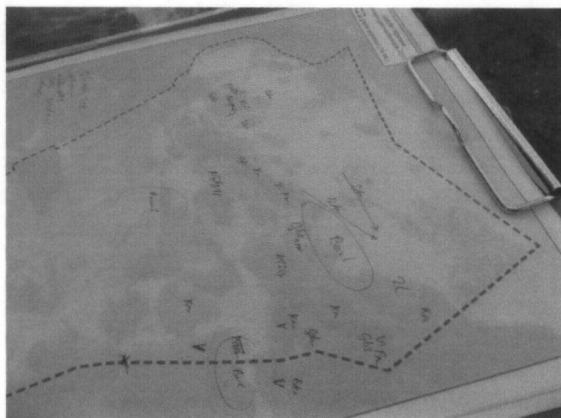
Broedvogeltellingen in het Laarder Waschmeer

Lenny Langerveld

Ik mag een ochtend meedoen met de broedvogeltellingen in het Laarder Waschmeer om te achterhalen hoe dat nou eigenlijk in z'n werk gaat, die broedvogeltellingen. Wie broedvogels wil tellen moet vroeg uit de veren.

Jelle Harder, Jossi Struijs en ik ontmoeten elkaar om kwart voor vijf 's morgens. Hoe letterlijk wil je het concept 'vroeg vogels' hebben, vraag ik me af terwijl ik rillend achter het tweetal aansjok. Het is donker en koud. De maan staat als een witte sikkkel boven het weidse, glooiende landschap dat we via houten hekken betreden. Flarden van nevels. Later lichten de zandduinen roze op in de eerste zonnestrallen. Oef, dat maakt veel goed.

Vage kaart van het gebied

Jelle en Jossi zijn gewapend met een plattegrond van het gebied. Ze moeten zich behelpen met een vage luchtfoto van een paar

jaar geleden en met een kaart van vóór juni 2003, toen de sanering van het Laarder Waschmeer begon. Een kaart met paden, heuvels, meren, moerassen, rietkragen en bossen die er nu helemaal niet meer zijn. Jelle heeft moeite met de gebrekkige kaart, maar schikt zich in zijn lot.

Al bijna veertig jaar worden er broedvogelinventarisaties uitgevoerd binnen onze vereniging. Sinds 2009 is er een aparte werkgroep die deze broedvogeltellingen coördineert. Niet ieder jaar worden dezelfde gebieden geïnventariseerd. Dit jaar zijn Cruysbergen, Groeve Oostermeent en 't Harde, Kortenhoef, het Laarder Waschmeer en de Loenderveense Plassen aan de beurt. De keuze van de gebieden gebeurt in samenspraak met de terreinbeheerders van de diverse natuurorganisaties en uiteraard met de leden van de vogelwerkgroep.

Wie telt wel mee en wie niet?

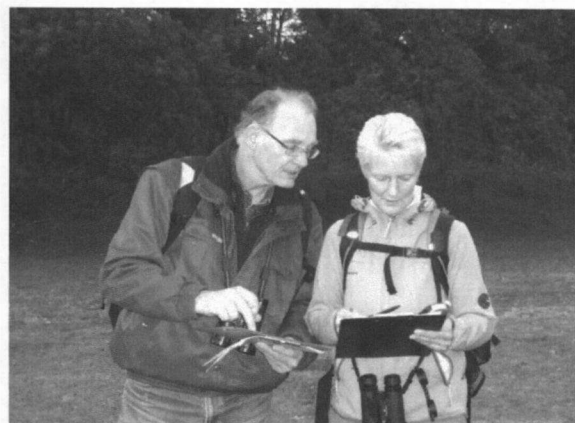
Je moet vóóruit luisteren, leert Jelle me. Niet wachten tot het vogeltje naast je zit. En al helemaal niet áchter je luisteren, want dan ga je vogels dubbel tellen. Er zijn een aantal zaken die het tellen behoorlijk lastig maken.

Goed luisteren

Want waar zit de vogel precies? En valt deze registratie binnen of buiten het gebied? We horen vrij snel een bonte vliegenvanger, maar die zit buiten het hek besluit Jelle. Mogelijk geen broedvogel in het Laarder Waschmeer, dus. Jammer voor de bonte vliegenvanger die

zo z'n best zit te doen. Een andere steeds terugkerende vraag is natuurlijk: is dit dezelfde vogel als daarnet of is het een andere? Jossi en Jelle beraadslagen langdurig voordat ze op de plattegronden hun waarnemingen opschrijven.

Jossi en Jelle beraadslagen

Dat noteren is een kunst op zich. Het is allereerst lastig om de vogels op de goede plaatsen in te schrijven vanwege die verouderde kaart. En hoe schrijf je het op? Er zijn formele notaties, maar daar lijken zowel Jelle als Jossi zich niet erg aan te houden. Later moeten ze de vogels uiteraard wél met de formele codes in de computer invoeren, maar nu hebben beiden hun eigen systeem.

Koolmees is officieel K, maar bij Jelle Km. De tjiftjaf, de vink, de gekraagde roodstaart, de kleine bonte specht, de pimpelmees. Ze zijn continu met elkaar in gesprek. "Is het een buizerd? Nee, het is een kraai." Een individu noteren ze met een streepje erboven, een paartje krijgt een streepje eronder. De naam alléén wijst op territoriaal gedrag en een kringetje om de naam wil zeggen dat er een nest gevonden is.

Maar hoe weet je of een vogel daadwerkelijk broedt in het gebied en niet een toevallige passant is? Dat is inderdaad lastig, geeft Jelle toe. "Stel dat we een paar Nijlganzen zien overvliegen... dan moeten we afwachten of we ze met jongen zien. En als we dat niet zien, kun je wel vermoeden dat ze er zijn, maar dan moet je toch méér bewijs hebben. Een nest of zo. Anders hebben we niets in handen. Maar voor de meeste vogels is een aantal waarnemingen op ongeveer dezelfde plek in de goede periode bepalend voor wel of niet broeden."

In Nederland worden de meeste broedvogelinventarisaties uitgevoerd volgens de BMP-methode (Broedvogel Monitoring Project) van SOVON. Dat betekent, dat er in het broedseizoen meerdere bezoeken worden gebracht aan het telgebied en dat alle waarnemingen van potentiële broedvogels zoals gezegd met vaste codes op een veldkaart worden ingetekend. De waarnemingen werden vroeger overgezet op soortenkaarten en worden nu in de computer gezet. Aan het einde van het seizoen worden op basis van bepaalde minimale waarnemingen die binnen bepaalde datumgrenzen zijn gedaan, de territoria van vogels bepaald. Dirk Prop is samen met Piet Spoorenberg coördinator van de broedvogeltellingen in Het Gooi. Hij geeft een voorbeeld: "In 't Harde zagen we in maart een ransuil baltsen. Dat was territoriumgedrag binnen de datumgrenzen. Daarna zagen we 'm nog drie keer en daarna verdween ie. Voor SOVON is dit een geldig territorium." Op deze manier is een territorium de best mogelijke benadering van een broedpaar.

In het gelige licht van de beginnende dag zien we niet alleen vogels, maar ook konijnenkeutels, een vos die zich weinig van ons aantrekt en op de grond voor onze voeten groeien zonnedauw en klokjesgentiaan. We lopen op een zacht verende bosgrond, berkenbomen strekken hun takken boven ons uit. Aan de bosrand kijken we uit op een vlakte met zandheuvelds en een meertje. Dat dit gebied al vanaf 1959 niet meer toegankelijk is voor het grote publiek maakt de wandeling extra bijzonder. Weinig ogen hebben dit landschap aanschouwd. Er is één waterpoel met scharrelende kleine plevieren aan de waterkant.

Eieren van de kleine plevier

Ze rennen schichtig heen en weer. We lopen erheen en vinden een nestje met vier perfecte eieren. Aan deze broedvogels hoeven we niet meer te twijfelen! Eindelijk vaste grond onder mijn voeten. Maar ook het jubelende onderwater-gegorgel van de puttertjes, het melodieuze geratel van de boomleeuweriken en de eveneens boven alle twijfel verheven krijssende jongen van de grote bonte specht geven behoorlijk wat zekerheid. Het is nog lang niet zo druk bevolkt in het Laarder Waschmeer als pakweg tien jaar geleden, maar goed gevulde kraamkamers en trotse ouderparen zijn er wel.

Computerprogramma's

Over het algemeen vindt het inventariseren plaats in koppels van twee personen. Een ervaren teller en een onervaren teller. Jossi is in dit geval de relatieve nieuweling; ze doet nu voor het tweede jaar mee met de broedvogeltellingen. Jossi: "Het is leuk omdat je er veel van leert. En zo 's morgens vroeg zie en hoor je veel meer dan wanneer je later op de dag een wandeling maakt." Het lijkt mij behoorlijk ingewikkeld, maar Jossi vindt 't meevallen. En het grote voordeel vindt ze, dat ze op deze manier veel sneller vogels leert herkennen dan wanneer ze alleen maar met de excursies mee zou gaan. Het is de regelmaat van de herhaling.

Aanmelden voor de broedvogelinventarisaties kan in principe in november tijdens de presentatie van de resultaten van de broedvogeltellingen.

Dirk Prop ontwierp een computerprogramma op basis van Google Maps voor de verwerking van de gegevens www.broedvogelkartering.nl, maar SOVON heeft ondertussen ook een computerprogramma op de rails staan. Dit jaar vult in de Vogelwerkgroep iedereen het computerprogramma van Dirk Prop in, alleen de gegevens van de Groeve Oostermeent worden bij wijze van experiment in het SOVON-systeem ingevoerd. Testen wijzen uit, dat beide systemen tot dezelfde resultaten leiden. Elk jaar in november is er een bijeenkomst voor deelnemers aan de inventarisaties en geïnteresseerden. De diverse natuurorganisaties zijn blij zijn met de gegevens. Met name om te zien of hun beheer resultaat heeft, maken ze er dankbaar gebruik van. Maar zover is het nu nog niet. Via de klaphekjes verlaten we het terrein. Was het een geslaagde ochtend? Ja, beslist. Goed gezelschap, schitterend weer, kleine plevieren gezien en jonge spechten gehoord. Ik heb voor het eerst uitgebreid kennis gemaakt met de gekraagde roodstaart en kan vanaf nu een boomleeuwerik herkennen. Meer kan een mens zich toch eigenlijk niet wensen?

Foto's: Lenny Langerveld